

İDARİ COĞRAFYA

KONU 3: İDARİ COĞRAFYA İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

Dersin İçeriği:

- ✓ Mekan ve Mekânsal Ölçek Kapsamı Nedir?
- ✓ Arazi, Mülk, Ülke Nedir?
- ✓ Devlet Nedir?
- ✓ Ülke (Devlet) Sınırları

❖ MEKÂN VE MEKÂNSAL ÖLÇEK

1. MEKÂN VE MEKÂNSAL ÖLÇEK

- En basit ifade ile Mekân, bulunulan yeri ifade etmektedir.
- Coğrafyada ise mekan kavramı daha geniş bir kapsamı ifade etmektedir. Şöyle ki; insanın etkileşim içerisine girdiği alanların tamamını içermektedir. Dolayısıyla en geniş hali ile yeryüzünün tümünü kapsamaktadır.

Mekânsal Ölçek	Kapsamı
Küresel	Yeryüzünün bütünü
Kıtasal-okyanusal	Kıtalar, okyanuslar ve denizler
Ülkesel	Kıtalar ve adalar üzerinde devlet sınırlarıyla belirlenmiş ülkeler
Bölgesel	<u>Kıtalar ile ülkeler üzerindeki bölgeler:</u> Doğal Bölgeler, Fonksiyonel Bölgeler, Coğrafi Bölgeler ve bunların alt birimleri: Alt Bölgeler, Bölümler, Yöreler
Alansal	Yeryüzünün doğal yapısına, insan faaliyetlerine ve bir işleve göre şekillenen yörelerin alt birimleri

❖ ARAZİ, MÜLK, ÜLKE

2. ARAZİ, MÜLK, ÜLKE

- **Arazi** sözcüğü en basit hali ile “yer” anlamına gelmektedir.
- Ancak araziyi dar anlamli düşünmemek gerekmektedir. Bu kavram yeryüzüne yani doğal ortama karşılık gelmektedir ki canlıların üzerinde yaşadıkları ve ekonomik faaliyetlerini yürüttükleri en önemli doğal kaynak olan coğrafi mekânı da karşılamaktadır.
- **Mülk**; Ev, dükkân, arazi gibi taşınmaz malları ifade etmesinin yanı sıra Devletin egemenliği altında bulunan toprakların bütününi yani ülkeyi de ifade etmektedir.
- Dolayısıyla bir devletin egemenliği altında bulunan toprakların, arazi parçalarının tümü **ülke** olarak tanımlanmaktadır.
- Ülke ile devlet kavramları çoğu zaman aynıymış gibi birbirinin yerine kullanılsa da farklı anlamlar içermektedir.

❖ DEVLET

3. DEVLET

➤ **Devlet**, toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş millet veya milletler topluluğunun oluşturduğu tüzel varlık olarak tanımlanmaktadır. (TDK)

➤ Uluslararası siyasi platformlarda yeni oluşturulan bir devletin resmi bir kimliğe sahip olması için en başta diğer devletlerin onu tanıması gerekmektedir. Dolayısıyla uluslararası hukuk kuralları kapsamında devletler bir araya gelerek sınırlar ile ilgili önemli siyasi antlaşmaları ve protokolleri imzalamaktadırlar.

❖ DEVLET

❖ DEVLETLERİN YAPISAL ÖZELLİKLERİ

- Ülke topraklarının bölünmez bütünlüğünü esas alan üniter devletler (ulus devletler) ile birden fazla sayıda devletin bir araya gelmesiyle oluşan bileşik devletlerin oluşum ve yönetim yapıları iç yönetime ilgili olarak ülkelerin idari bölünüşüne, dolayısıyla siyasi ve idari coğrafyasına etki etmektedir.
- Üniter devlet, tek bir ülke üzerinde, tek bir milletin, tek bir egemenliğe tâbi olduğu devlet şeklidir. Bu nedenle, üniter devlette, devleti oluşturan unsurlar tek ve bölünmez bir bütündür. Ülke, millet ve egemenlik unsurları ile aynı zamanda yasama, yürütme ve yargı organları bakımından teklik özelliği gösteren devlet şeklidir.

❖ ÜLKE (DEVLET) SINIRLARI

- Ülkelerin sınırlandırılması işini ülkelerin yönetim organizasyonu olan devletler yapmaktadır.
- Devletler önce ülkelerin dış sınırlarını belirlemektedir. Söz konusu sınırların belirlenmesi işlemi ise çoğu zaman oldukça güçtür. Belirlenen sınırlar harita üzerine aktarılmakta, eğer ülkelerin sınır komşusu varsa onların da onayına sunulmakta ve karşılıklı olarak antlaşma metinleri oluşturulup imzalanarak resmiyet kazanmaktadır.
- Uluslararası hukuk kurallarına göre çizilen sınırlar devletler tarafından belirlendiği için ülke sınırlarına aynı zamanda **devlet sınırı** da denilmektedir.

❖ ÜLKE (DEVLET) SINIRLARI

- Ülkelerin sınırları coğrafi konumlarına, özelliklerine göre devlet sınırları farklı nitelikler göstermektedir.
- Kimi ülkeler tamamen kara sınırlarıyla çevrelenirken, kimisi akarsu, göl ve denizle sınırlanmaktadır.
- Öte yandan devlet sınırları kapsamında hava sahası da önemli bir konudur.
- Kara, Deniz ve Hava sahasına göre farklı kriterlere göre ülkelerin sınırları belirlenmektedir.

❖ ÜLKE (DEVLET) SINIRLARI

➤ Kara ortamında ülke sınırları tespit edilirken:

- ilk olarak coğrafi koordinatlara göre bir sınırlandırma işlemi yapılır.
- Sonrasında özel konuma dayalı ayrıntılı tespitler yapılır.
- Özel konuma esas alınarak yapılan sınır tespitinde özellikle jeomorfolojik ve hidrografik unsurlar belirleyicidir. Bilhassa, dağlık alanlarda zirveler ve su bölümü çizgileri kara sınırlarının belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır.
- Düz alanlarda ayırıcı bir unsur bulunmamasından dolayı sınır belirlemek oldukça güçtür. Bu tip alanlarda kimi zaman enlem ve boylam dereceleri dikkate alınmaktadır.

❖ ÜLKE (DEVLET) SINIRLARI

- Akarsularda ülke sınırları tespit edilirken;
- Genellikle iki yöntem uygulanmaktadır. Akarsuyun iki yakasından biri sınır olarak seçilebilir veya akarsuların ortay çizgisi ile talveg çizgisi sınır tespitinde kullanılır.
- Akarsuların sınır ayırımında kullanıldığı örnekler:
 - Türkiye-Bulgaristan-Yunanistan (Meriç Nehri)
 - Türkiye-Ermenistan (Aras Irmağı)
 - Arjantin-Paraguay-Brezilya (Parana-Iguazu Nehirleri) vb.

❖ ÜLKE (DEVLET) SINIRLARI

- Göllerde ülke sınırlarının tespiti akarsularla benzerlik göstermektedir. Gölün iki yakasından biri sınır çizgisi olarak kabul edilebilir. Ya da kıyılardan eşit uzaklığa göre çizilen ya da gölün iki tarafındaki sınırın bitim noktalarının birleştirilmesi ile elde edilen çizgiler ülkelerin göl alanındaki sınırlarını oluşturur.
- Bir diğer yöntem ise kıyıda yer alan ülkeler sahip oldukları sınır uzunluğuna göre oransal olarak göl alanında söz sahibi olarak sınır belirlenmektedir.
- Örneğin; Hazar Gölü (Denizi) kıyısındaki ülkelerdeki sınır paylaşımı. Ayrıca Türkiye'de Van Gölü, Tuz Gölü gibi göllerin il ve ilçelere göre sınır paylaşımı.

❖ ÜLKE (DEVLET) SINIRLARI

- Denizlerde ülke sınırlarının tespiti; Denizlere kıyısı olan ülkelerde ülke sınırları oluşturulması karasuları kavramıyla ilişkili olarak uluslararası hukuk kurallarına bağlanmıştır.
- Karasuları, belirli bir genişlikte olan ve kıyı devletinin egemenliği altında bulunan deniz alanını ifade etmektedir. Bu egemenlik, aynı zamanda karasuları üzerindeki hava sahasını, deniz yatağını ve toprak altını da kapsamaktadır.
- Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 3. Maddesinde karasularının genişliği şöyle tanımlanmıştır: Karasularının genişliği, esas hatlardan itibaren 12 deniz milini geçemez ve her devlet karasularının genişliğini tespit etme hakkına sahiptir. Her devlet karasularının genişliğini tespit etmeye yetkilidir.
- Türkiye'nin Karadeniz ve Akdeniz'deki karasuları sınırı Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin 3. maddesine göre 12 deniz mili, Ege Denizi'ndeki sınırı ise adalar nedeniyle 6 deniz milidir.

❖ ÜLKE (DEVLET) SINIRLARI

- Hava sınırlarının tespiti; yürürlükteki uluslararası hukuka göre, devletlerin egemenliği altındaki kara alanları ile deniz sahasını kapsayan hava sahasına ulusal hava sahası denilmektedir.
- Bir ülkenin hava sahasının sınırı karasularının bittiği çizgidir.
- Dolayısıyla Türkiye'nin Akdeniz ve Karadeniz'de ulusal hava sahası kıyı çizgisinden itibaren 12 deniz mili (22,2 km.); Ege Denizi'nde ise 6 deniz mili (11,1 km.)'dir.